

Tartu ettevõtluse hetkeolukord ja suunad

Malle Blumenau

Äriregistri andmetel oli 1. jaanuaril 2003. aastal Tartus registreeritud 5 274 äriühingut ja 640 füüsilisest isikust ettevõtjat. Äriregistris registreeritud ettevõtjate arv on viie aasta jooksul stabiilselt kasvanud 3 600-lt 5 274-ni. Enim on lisandunud osaühinguid (1 271) ja füüsilisest isikust ettevõtjaid (438). Jätkab osaühingute arvu kasv ja aktsiaseltside arvu vähenemine. Viimast on mõjutanud kohustuslik aktsiate registreerimine Eesti Väärtpaberite Keskregistris. Lähtuvalt eeltoodust on väiksemad aktsiaseltsid valinud osaühingu vormi.

Tartu linnas registreeritud ettevõtjate osakaal on viimastel aastatel stabiilselt olnud 6,5–6,7% Eesti ettevõtjate üldarvust. Registreeritud ettevõtjatest tegutseb realselt ligikaudu 60% ja nende tegevusalades valitseb hulgi- ja jaemüük; keskmiselt rohkem ettevõtjaid on seotud kinnisvara, üürimis- ja äritegevusega.

Ettevõtluse struktuur on viimase kümne aasta jooksul läbi teinud olulised struktuurimuutused. Suurtööstus on asendunud tunduvalt efektiivsema ja paindlikuma väike- ja keskmise suurusega ettevõtetega. Tegutsevatest ettevõtjatest 78% on kuni 4 töötajaga

ja 18% on kuni 10 töötajaga. Üle 250 töötajaga on aktsiaseltsid Tarmeko, Tarkon, Ilves-Extra, Sangar, Falck Lõuna-Eesti, Samelin ja tulundusühistu Tartu Tarbijate Kooperatiiv.

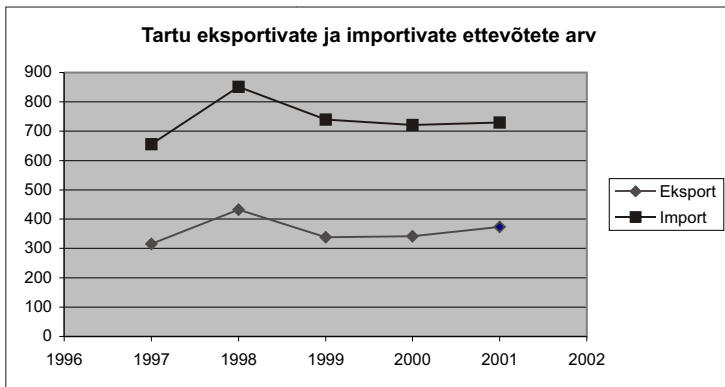
Kogu ettevõtluse käibest andsid Tartu ettevõtted 2001. aastal 6%.

Ettevõtete tegevuse efektiivsuse hindamiseks on vajalik vaadata käivet töötaja kohta. Tartu ettevõtete käive töötaja kohta oli 570 000 krooni, mis on 2,3 korda kõrgem kui Narvas, kuid mis moodustab Tallinna näitajast 65%.

Tartu ettevõtluse struktuuris on aasta-aastalt suurenenud kolmanda sektori osakaal. Teenindussektori kasvule on aidanud kaasa sektori suur arengupotentsiaal.

Suurima käibega tegevusharu on kaubandus, andes Tartu linna ettevõtete netokäibest 58%. 1. jaanuari 1992. aasta seisuga oli Tartus 115 kauplust, kaubanduspinda oli kokku 17 001 m². 1. jaanuari 2003. aasta seisuga oli kauplusi 1 002 ja kaubanduspinda 149 730 m², mis on ligi 1,4 m² ühe elaniku kohta. Euroopa vastav näitaja on 2 m² elaniku kohta. Kaubanduspindade kasv näitab kasvutendentsi ning Tartu on kujunenud Lõuna-Eesti kaubandus- ja teeninduskeskuseks.

Joonis 1.
Tartu eksportivate ja importivate ettevõtete arv.

Kaubandus on koondumas suuresse ostukeskustesse; on toimunud ja jätkub kaupluste ühinemine kaubanduskettidesse. Toidukaubanduses on ühendanud kaubandusketti kõige enam kauplusi tulundusühistu Tartu Tarbijate Kooperatiiv, aktsiaselts Kadaka Säästumarket ja osühing Tirsi Grupp. Kaubanduskeskused on muutumas nii kaubandus- ja teeninduskeskusteks kui ka vaba aja veetmise keskusteks.

Tööstuskaupade müügiturul on viimastel aastatel toimunud spetsialiseerumine, koondumine kaubanduskeskustesse, vähenenud on turukaubanduse osatähtsus.

Traditsioonilistele garderoobi-, lastekaupade ning kodutehnika spetsialiseeritud kauplustele on lisandunud ehitusmarketid, ventilatsiooniseadmete ja ehitustööriistade müügivõrk.

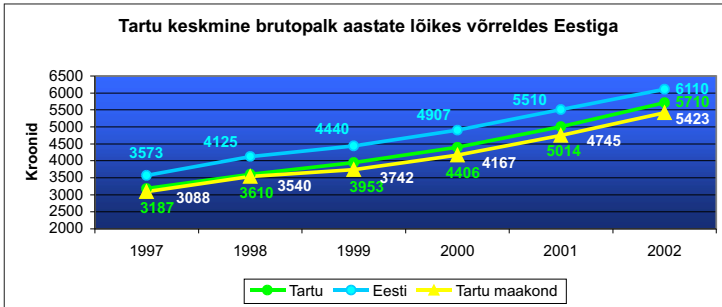
Kvalitatiivse arengu on läbinud toitlustusvõrk. 2003. aasta alguses oli linnas 191 toitlustusettevõtet kokku 10 979 istekohaga. Üldise traditsioonilise euroopaliku valiku kõrval on esindatud

viisteist rahvuskööki. Teenindusviisist lähtuvalt on ettevõtjate poolt eelistatud nn pubitüüpi ettevõtted ning ööklubid, kus toitlustamise kõrval on oluline osa meelelahutuse pakkumisel.

Viimastel aastatel on lisandunud avatud köökide ja iseteenindatavate salati- ja desserdilaudadega toitlustusettevõtted kaubanduskeskuste koosseisus. Varasemast rohkem pakutakse ja kasutatakse samuti cateringteenust. Linna muudavad ligitõmbavamaks ja sõbralikumaks toitlustusettevõtete suvised laienemised õuedesse, tänavatele ja terrassidele.

Maksujõulise ja nõudliku publiku vähesuse tõttu puudub linnas esinduslik restoran, s.t väga hea köögi ja perfektse teenindamisega koht, kuhu tullakse nautima toitu, jooke ja miljööd.

Turismisektori arengut on toetanud viimastel aastatel jõuliselt arenenud majutusasutuste arv. Kui 1999. aastal oli majutusasutusi ainult 11 ja kohti 549, siis 2002. aastal olid vastavad näitajad 25 ja 844. Uuematest majutusasutuste

Joonis 2. Tartu keskmine brutopalk aastate lõikes võrreldes Eesti keskmise brutopalgaga.

liikidest on lisandunud küliskorterid ja kodumajutus. Tartu linnas on puudus kämpingust ja napib odava majutuse võimalusi.

Töötlev tööstus on andnud seni ettevõtete netokäibest alla veerandi. Tööstus on esindatud nii traditsiooniliste tootmisharudega (nt puidu-, mööbli-, metalli-, toiduaine-, elektroonika-, õmblustööstus) kui ka viimastel aastatel lisandunud teadusmahukate majandusvaldkondadega (nt geeni- ja biotehnoloogia). Perspektiivika biotehnoloogiasektori töötajate arv on ületanud saja piiri.

Kaupu ekspordivate ja importivate ettevõtete arvu dünaamika on olnud suhteliselt sarnane. Tartus on ekspordi ja impordi saldo olnud aastaid negatiivne. Tartu ettevõtete toodangu eksport moodustas 2002. aastal ainult 3,8% ning import 6,6%.

Tööstusettevõtetest ekspordib toodangut ligi 40% ettevõtetest, sealjuures vähemalt 90% toodangust ekspordib 18 ettevõtet. Suuremad eksporditajad on aktsiaseltsid Tarkon, Ilves-Extra, Tarmeko, Sievert Eesti, Lemeks MT, Samelin,

Kodumajatehas ja BD Design.

Tartu linnas on aasta keskmine brutopalk võrreldes 1997. aastaga kasvanud 3 187 kroonilt 5 710 kroonile – kasv on olnud 80%.

Märgatavalt on vähenenud vahe Tartu linna ja Eesti keskmise brutopalgaga vahel. Kui 1997. aastal moodustas Tartu linna keskmine brutokuupalk 89% Eesti keskmisest, siis 2002. aastaks oli näitaja 93,4%. Ehituses, hariduses, tervishoius ja sotsiaaltöö valdkonnas on Tartu linnas keskmine brutopalk Eesti keskmisest kõrgem.

Oluliselt on palgad alla Eesti keskmise veonduse, laomajanduse, side ning kinnisvara, üürimis- ja äriteeninduse valdkondades. Palgad on Tartu linnas järjepidevalt tõusnud ning töötlevas tööstuses ja ehituses on palgad jõudnud Eesti keskmisele tasemele. Kõige vähem on vaadeldaval perioodil kasvanud palgad juba eespool nimetatud veonduse, laomajanduse, side ning kinnisvara, üürimis- ja äriteeninduse valdkonnas, mis annab tunnistust tööjõu kõrgest konkurentsitasemest nendes sektorites.

Töötuse näit on olnud viimastel

aastatel väga madal (1-2 %). 2003. aastal läbiviidud küsitluse “Tartu ja tartlased” andmetel napib Tartus sobivaid töökohti. Nii tunnistas 1 518 vastanust 43%, et Tartus pole nende jaoks piisavalt töökohti ja 5,6% arvas, et pole üldse töökohti. Alates 25. eluaastast, kui haridustee lõpetatud, kummitab erialase töö puudus ligi pooli tartlasi. Eriti suureks probleemiks on see 45-64-aastastele. Meeste ja naiste osas siin mingeid erinevusi ei ole.

Tartus on raske tööd leida nii kõrg- kui kutseharidusega spetsialistidel. Veelgi raskem kui eestlastel, on see teistest rahvustest inimestel. 37% eestlastest ja 28% muulastest vastas, et on piisavalt töökohti, ning 7% eestlastest ja 14% muulastest vastas, et ei ole üldse erialaseid töökohti.

Tartu “Ettevõtlusuuringu 2002” järgi võib ettevõtluse tegevjuhti portreerida valdavalt mehena, kes on keskmiselt 41-aastane, saanud erialase ettevalmistuse ülikoolist või keskeriõppeasutusest ja kellel on seljataga pikaajaline üldine juhtimistöökogemus.

Arvestades ettevõtte tegevjuhtide kogemusi ja head hinnangut ettevõtluskliimale, on võimalik viia ellu ettevõtluse arengukava tulevikunägemus: “Tartu on konkurentsivõimeliste ettevõtetega innovatsiooni edendav, investeerijale ligitõmbav, ettevõtlust ja teadusmahukat tootmist ning teenust soosiv linn.”¹

Foto 1. AS Tarmeko spoonitsehhi.
Foto: Eevi Kärkla, 2004.

Foto 2. AS Samelin jalatsiõmblustsehhi.
Foto: Eevi Kärkla, 2004.

1 “Tartu linna ettevõtluse arengukava”. Vastu võetud Tartu Linnavolikogu poolt 24. mail 2001. a, määrus nr 70, lk 8.